

Berättelser längs Kårböleleden

Kårböle

Namnet Kårböle har två delar, böle är ett gammalt ord för gård, nybygge och kår kommer troligen från ett ord för man eller grupp av människor. Kårböle kan då tolkas som "ett nybygge där en grupp människor bosatt sig".

Kårböle skans

Under 1600-talet pågick många krig mellan Sverige och Danmark/Norge (ett land på den tiden). Kårböle skans var en försvarsanläggning som troligen uppfördes under ett krig som kallades Balzarfejden 1611 – 1613. Jämtland och Härjedalen tillhörde Danmark/Norge så gränsen mot Sverige var knappt 3 mil bort.

Troligen var Kårböle skans också en viloplats för pilgrimer som kommit söderifrån på sin väg mot Nidaros. Idag är Kårböle skans en omtyckt rastplats och här finns en minnessten med texten "Till minne av fädrens kamp för hembygdens värn". Efter de stora skogsbränderna i Hälsingland 2018 har man också rest en minnessten över räddningsarbetet i samband med bränderna.

Foto: Sinikka Halme

Överhogdal och Ytterhogdal

Namnen Ytterhogdal och Överhogdal visar på de båda orternas läge i älven Hoans dalgång. Ytter visar att Ytterhogdal låg närmare havet och Över att Överhogdal låg högre över havet.

Överhogdalstapeten

I byn Överhogdal hittade konstnären Paul Jonze 1910 ett tyg med mycket gamla bilder. Tyget låg ihoprullat bland bräder och skräp som städats undan. Man hittade senare ett par bitar till av väven. En liten flicka hade använt en bit som docktäcke och några hantverkare hade använt en bit som putsduk.

1991 visade nya undersökningar med C14-datering att delarna tillverkats mellan 700 och 1200 e Kr. 2005 gjordes nya undersökningar och man såg nu att alla delar var skapade mellan år 1040 och 1170.

I Överhogdal finns ett litet museum vid Forngården där man kan läsa om Överhogdalstapeten och se en reproduktion av bonaden.

Originalet finns att se på Jamtli museum i Östersund.

Överhogdalstapeten. Foto: Okänd

Inlandsbanan

Från en plats mellan Ytterhogdal och Överhogdal går Kårböleleden mycket nära den järnvägslinje som kallas Inlandsbanan. Nära Röjan tar pilgrimsleden av mot Klövsjö och vidare på den västra sidan av Storsjön mot Billsåsen. Inlandsbanan tar en rakare väg och fortsätter mot Brunflo och Östersund på Storsjöns östra sida.

Inlandsbanan börjar i Kristinehamn i Värmland och går hela vägen upp till Gällivare i Lappland. Järnvägen började byggas i början av 1900-talet men blev inte klar förrän 1937.

De som byggde järnvägen kallades rallare efter det engelska ordet railway som betyder järnväg. Rallarna arbetade ofta under lång tid med järnvägsbygget och följde med allteftersom spåret blev klart. Arbetet var hårt och rallarna tvingades ofta vara borta hemifrån i månader i sträck.

När marken röjts för järnvägen växte blomman mjölkört gärna upp och på många håll kallas mjölkörten för rallarros. Rallarrosen är en ätlig växt där både blad och blommor kan användas i matlagning.

Klaxåsen

Namnet Klaxåsen är troligen sammansatt av orden klack och åsen. Klack är en kulle eller en höjd och åsen är en långsträckt höjd. Klaxåsen skulle då vara en plats på en ås med en tydlig kulle.

Kyrkan i Klaxåsen

Idag finns ingen kyrka i Klaxåsen men det finns många berättelser om att det ska ha funnits en kyrka i på platsen. Byn var en viktig plats på pilgrimsleden till Nidaros och det sägs att även heliga Birgitta vandrat genom byn och deltagit i en andakt i kyrkan. Enligt en gammal sägen sänktes kyrkans klockor i en vik av älven Hoan för att skydda dem från fienden när den norske kungen Sverre erövrade Jämtland. Arkeologer har undersökt byn men inte hittat några spår av en kyrka.

Baltzarfejden

I början av 1600-talet utbröt flera krig och fejder mellan Sverige och Danmark/Norge. Kriget gällde bland annat vilket land som skulle råda över Jämtland och Härjedalen som vid den här tiden tillhörde Danmark/Norge. Baltzarfejden var en väpnad konflikt som pågick mellan 1611 och 1613. Kriget fick sitt namn av den svenske befälhavaren Baltzar Bäck. Jämtland och Härjedalen fortsatte att tillhöra Danmark/Norge till 1645 då landskapen övergick till Sverige.

Det vita korset i Nederhögen

Sägnen berättar att byborna flytt undan Baltzar Bäckes trupper och gömt sig i en grotta. För att få veta vad som hänt i byn skickade man två unga män för att speja. När de kom fram blev en av dem tillfångatagen men den andre kunde ta sig tillbaka och berätta vad som hänt. Trupperna försökte tvinga fången att tala om var byborna fanns men han vägrade. De band honom i en hästs svans och hästen reds i sporrsträck med pojken släpande efter. Han sa ändå inget och blev då skjuten. Korset restes till den unge mannens ära.

Beritsstenen i Vitvattnet

Ute i sjön Vitvattnet finns det en sten som enligt berättelsen de svenska trupperna använde för att få folk att prata. En flicka som hette Berit placerades på stenen långt ute i sjön för att hon vägrade tala om vart befolkningen hade flytt. Hon fortsatte att vara tyst så länge att hon dog på stenen i sjön.

Klövsjö

Namnet Klövsjö anses komma från det dialektala ordet klöv som från början betydde att något var kluvet eller delat på mitten. När man hängde last på båda sidorna av en häst kallades det att klövja. Det som givit Klövsjö namnet är då Lännäsudden som delar Lännässjön mitt itu. Man tror Lännässjön hette Klövsjön tidigare, de båda sjöarna hänger ju ihop.

Klövsjöfår

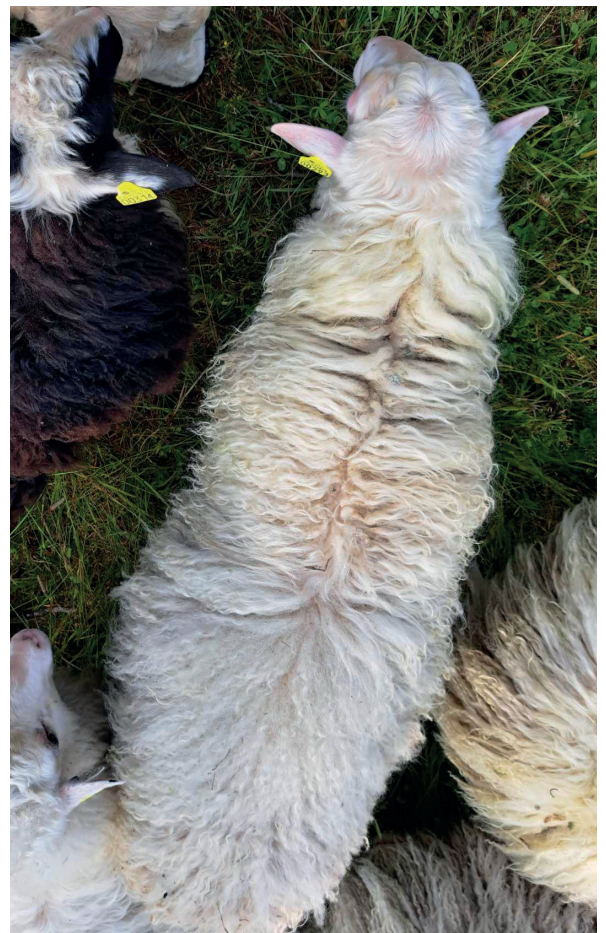
Klövsjöfåret tillhör familjen allmogefår som består av elva olika fårraser. Gemensamt för dessa raser är att de har korta ofta ullfria svansar och små öron.

Klövsjöfåret kommer ursprungligen från byn Klövsjö i Jämtland men finns nu även på gårdar i andra delar av Sverige.

Klövsjöfåret är ganska stort jämfört med andra allmogefår. Fårhonan kallas tacka och kan väga 45 – 70 kg, fårhanen kallas bagge och blir något tyngre. Mankhöjden är 64 – 66 cm. Färgen är vanligtvis vit eller svart med vita strumpor och vit teckning i ansiktet. Klövsjöfåren har vanligtvis inga horn och kallas därför kulliga.

Ullen från klövsjöfåret växer oftast så lång att den når ner till marken och den har en tydlig mittben. Ullen passar bra att både tova och spinna.

Tackorna kan lamma två gånger per år och föder då vanligtvis 2 eller 3 lamm. Baggen går ofta tillsammans med flocken hela året och skyddar både tackor och lamm mot rovdjur och främmande människor.

Åsarna

Namnet Åsarna kommer från den långsträckt höjd (ås) som består av byarna Västeråsen och Österåsen.

Timmerflottning

Timmerflottning var ett sätt att transportera timmerstockar i rinnande vattendrag från skogarna i inlandet till sågverken vid kusten. På Ljungan flottades en stor del av timret till sågverket i Svartvik. Arbetet som flottare var hårt och farligt. Stockarna kunde fastna i varandra och bilda så kallade brötar som flottarna måste försöka riva för att timret skulle kunna flyta vidare. När flottningen pågick, från islossningen på våren till sen höst när vattendragen frös igen var många sysselsatta. Flottarna följde timret nedåt vattendraget och kunde tvingas vara borta hemifrån i flera dagar. Det var inte bara flottare som arbetade med flottningen utan även till exempel anställda som

ordnade med mat och dryck. Så här berättar kaffekokerskan Ingeborg Eriksson från Torsborg:

Jag är född 1902 och jag började koka när jag var 15 år. Då var vi två som kokade till cirka 20 flottare. Jag gick dit på morgonen och hem på kvällen men ibland flottade de även på nätterna och då fick man stanna kvar. En gång följde jag med från Storsjön till Åsarna. Kaffet kokade vi över öppen eld ute eller inne i en koja. Flottarna bar vatten och ved och hjälpte till med det tunga. Längs Ljungan fick kaffekokerskorna hjälp att transportera det de behövde men längs mindre åar och bäckar fick vi bära allt själva. Vi tjänade väldigt dåligt, i början hade vi 3 kr per dag (217 kr idag) men det höjdes sedan till 4,50 kr per dag (361 kr idag).

Ingeborg berättar att hon tror att flottarens lön i början var ungefär 43 öre per timme (ca 35 kr idag). Idag är den genomsnittliga timlönen 203 kr per timme.

Flottare på Klarälven 1918. Foto: Okänd.

Så släpptes myggorna ut i världen

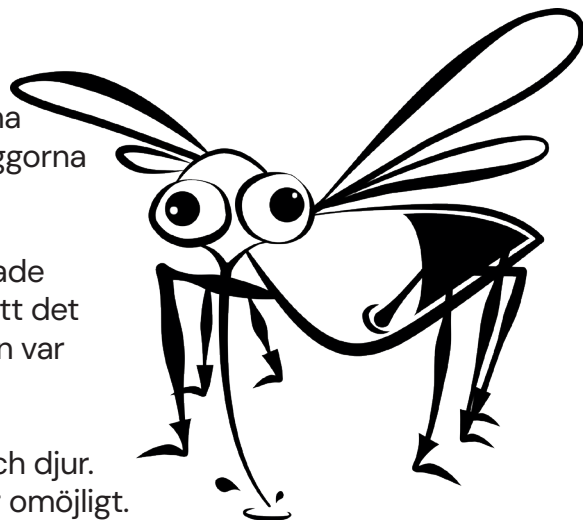
En samisk sägen

För mycket länge sedan skapade Jupmele (Gud) myggorna och stoppade dem i en stor säck. Någon måste se till myggorna så en samekvinna fick säcken för att vakta den.

Myggorna surrade och gnällde i säcken och till slut tröttnade kvinnan. Hon öppnade säcken för att släppa ut några så att det skulle bli lite lugnare. Men när myggorna märkte att säcken var öppen så smet varenda en ut.

Myggsvärmen yrde omkring och stack både människor och djur. Kvinnan sprang runt och försökte fånga dem, men det var omöjligt.

Jupmele förstod från början att kvinnan skulle tröttna på myggsången och visste därför att även myggorna skulle få komma ut i världen.

Varför blir det myggår?

En del år blir det ovanligt många myggor. Man brukar säga att det är myggår.

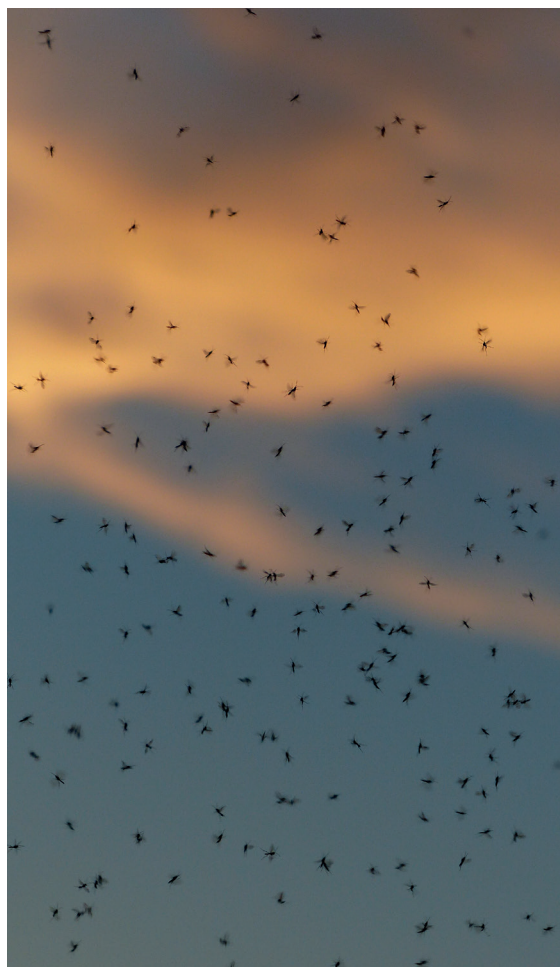
Varje år lägger mygghonan ägg. Ägget utvecklas till larv och puppa innan det kläcks. Varje hona lägger väldigt många ägg.

Äggen läggs på en plats där det vanligtvis är gott om vatten. Både som larv och puppa lever myggan under vatten.

Om platsen för äggen inte fylls med vatten så kläcks de inte eftersom de när de blivit larver och sedan puppor inte kan överleva i torka.

Äggen kan ligga kvar i flera år och varje år läggs nya ägg. Under dessa ganska torra år blir det inte många myggor. Äggen ligger där och väntar på att det ska bli tillräckligt blött för dem.

När sedan en snörik vinter och en regnig vår fyller kläckningsplatsen med vatten så kläcks alla ägg samtidigt och det blir ett mycket myggrikt år, ett så kallat myggår.

En myggsvärm. Foto & Illustration: Pixabay.

Stänga in eller stänga ut?

På somrarna kan vi se kor gå och beta på stora ängar med staket runt om. Korna är instängda för att lättare kunna hållas under tillsyn. På fäbodvallarna där korna kan hållas under sommaren går de ofta fritt och betar. Här finns stängsel för att hålla korna borta från själva fäbodstugorna. Man kan säga att korna är utestängda.

Rätten att låta kor beta fritt i skog och mark kallas mulbetesrätt.

Gaamuk, kolla korna går fritt överallt! Jag hoppas att bilarna håller koll så de inte kör på dem!

Det är ingen fara Kängis. Så är det alltid här på somrarna. Det står skyltar som varnar för kor på vägen.

